

MOKINIŲ UGDYMO(SI) AKTYVINIMAS: KODINIŲ UŽDUOČIŲ TAIKYMAS GEOGRAFIJOS PAMOKOSE

Laima Railienė

Gamtamokslinio ugdymo tyrimų centras, Šiaulių universitetas, Lietuva

Anotacija

Vienas optimalių būdų ar galimybių pasiekti ugdomąjį tikslą – sudominti mokinius ugdomojo proceso metu, aktyvinti jų veiklą, skatinti domėjimąsi dėstomuoju dalyku. Tai galima atlikti, panaudojant tinkamus ugdymo(si) metodus, skatinant pačius mokinius ieškoti ir siūlyti įdomią, aktyvią mokymosi veiklą konkrečioje pamokoje ir konkrečioje situacijoje.

Mokslininkai aktyviojo mokymosi metodus pagal jų taikymą skirsto į tris grupes: nepakankamai pasirengusioms grupėms, vidutiniškai pasirengusioms, puikiai pasirengusioms (Mokytojo knyga, 1998).

Aktyviojo mokymo(si) metodo naudojimas ugdymo procese neatsiejamas nuo mokinių kritinio mąstymo gilinimo. Šiuo atveju mokiniams aktyviai dalyvaujant pamokoje, atliekant įdomesnes praktines užduotis, įgyjama ne tik dalykinių ir bendrųjų kompetencijų, teigiamų emocijų, bet veikia ir kritinis mąstymas.

Aktyviojo mokymosi užduotims galima priskirti ir konkrečiai mokomajai temai sudarytų kodinių užduočių sprendimą. Jų naudojimo paskirtis pamokoje gali būti labai įvairi.

Straipsnyje aptariamas konkrečios geografijos pamokos 8 klasėje pavyzdys, kuriame vienas metodų yra kodinių užduočių naudojimas.

Pagrindiniai žodžiai: *dalykinė (geografinė) ir bendrosios kompetencijos, mokinių aktyvinimo metodas, kodinė užduotis.*

Įvadas

Mokslininkai teigia, kad aktyviojo mokymosi būdų naudojimas ugdymo(si) procese leidžia sėkmingiau įgyvendinti siekiamus ugdymo(si) tikslus ir uždavinius. Aktyviųjų mokymo metodų panaudojimas leidžia mokytojams išdėstyti mokomojo dalyko turinį taip, kad mokiniams lengviau būtų jį suprasti ir įsisąmoninti, patirti teigiamų emocijų. Taip mokiniai lengviau įgyja ne tik geografijos žinių, bet ir bendrųjų kompetencijų.

Ugdomajame procese pasitaiko įvairių aktyviojo mokymo metodų taikymo priva-lumų ir trūkumų. Būna atvejų, kad vieniems mokiniams pradžioje sunkiau sekasi priimti mokomąją medžiagą, kai naudojami aktyvieji metodai. Kitiems atvirkščiai – geriau įsiminti dirbant aktyviojo mokymosi metodais. Mokytojas turėtų tai stebėti ir prisitaikyti. Keičiantis mokinių pasirengimui, privalo keistis ir mokymo metodai (Mokytojo knyga, 1998).

Mokymo ir mokymosi metodų paskirtis – padėti mokiniui aktyviai mokytis, kontroliuoti, struktūruoti, plėtoti, gilinti informacijos ir idėjų supratimą. Mokantis ypač svarbu skatinti mokinių bendradarbiavimą, kad jie galėtų prisiimti atsakomybę už savo ir kitų mokymąsi, mokytis vieni kitų padedami, gilinti supratimą persakydami nagrinėjamą informaciją ar idėjas savais žodžiais, diskutuodami.

Savarankiška aktyvi mokinių veikla – tik dalis darbo. Kad būtų išmokstama sąmo-ningai, būtinas mokinio, mokytojo ir bendraklasių dialogas (Kompetencijų ugdymas, 2012).

Geografijos ugdymo programa sudėtinga. Norint pasiekti numatytus ugdymo(si) tikslus ir įgyvendinti užsibrėžtus uždavinius, reikia intensyvios mokinių protinės ir fizinės veiklos. Todėl svarbu sudaryti tokias ugdymo proceso sąlygas, kad per geografijos pamokas mokiniai lengviau įsimintų ir perimtų jiems teikiamas žinias, išmoktų savarankiškai mokytis ir jas tobulinti. Dėl to reikia mobilizuoti mokinių dėmesį ir aktyvumą, skatinti jų kūrybiškumą. Tai yra labai svarbi prielaida siekiant gerų mokymosi rezultatų, taip pat labai svarbu efektyvinti ugdymo procesą.

Labai svarbu kiekvienai ugdomajai veiklai pamokoje parinkti tinkamus mokymosi stilius ir metodus. Tai leidžia mokiniams siekti geresnių mokymosi rezultatų. Yra nemažai įvairių mokymo(si) strategijų, sudarančių galimybę efektyvinti mokinių darbą pamokoje (Railienė, 2007, 2013).

Svarbu pasirinkti tokią, kuri sudarytų palankiausias sąlygas mokiniams įgyti dalykines (šiuo atveju geografijos) ir bendrąsias kompetencijas: komunikavimo, mokėjimo mokytis, pažinimo, socialinę, iniciatyvumą, kūrybiškumą ir asmeninę.

Straipsnio tikslas – atskleisti kodinių užduočių, kaip vieno iš mokinių aktyvinimo metodų, panaudojimo galimybes geografijos pamokoje. Pateikti pamokos pavyzdį, kurioje vienas iš mokinių aktyvinimo metodų buvo kodinių užduočių panaudojimas.

Kodinių užduočių taikymas geografijos pamokoje

Mokinių aktyvinimo metodams geografijos pamokoje gali būti priskiriama labai daug ugdymo(si) priemonių ir metodų. Tai gali būti geografinių labirintų, rebusų sprendimas, stalo, judrieji ir komunikaciniai žaidimai. Pastarųjų naudojimas ugdymo(si) procese užima daugiau laiko, todėl jiems pasiruošti reikia iš anksto.

Kodinių užduočių panaudojimas yra mažiau laiko sąnaudų reikalaujantis metodas. Kodines užduotis galima naudoti labai įvairiai: mokiniams sudominti, motyvacijai skatinti, išmoktai pamokai kartoti ir kt. Jų panaudojimas labai priklauso nuo siekiamų tikslų ir uždavinių geografijos pamokoje. Jei kodinės užduotys pamokoje yra naudojamos kelis kartus, jos turi būti skirtingo pobūdžio.

Svarbu pamokoje nepamiršti ugdymo proceso individualizavimo ir diferencijavimo, kad mokiniai pagal savo individualius gebėjimus siektų mokymosi rezultato ir pamatytų padarytą pažangą.

Lentelėje pateikiama geografijos 8 klasėje pamoka, kurioje mokiniams aktyvinti buvo naudojamas kodinių užduočių metodas. Pamokos tema „Ežerų aptarimas. Ladogos ir Kaspijos ežerų nagrinėjimas“.

Klasė: 8

Tema: Ežerų aptarimas. Ladogos ir Kaspijos ežerų nagrinėjimas.

Laukiami rezultatai. Remdamiesi turimomis žiniomis, pateikta informacija, gamtiniu žemėlapiu, dirbdami grupėje, nurodys 4–7 ežerų skirstymo į grupes pagal kilmę pavyzdžius; įvardins 4 ežerų skirstymo pagal nuotakumą tipus; nurodys po 4–6 Ladogos ir Kaspijos ežerų ypatumus.

Pamokos struktūra

Pamokos struktūrinės	Mokytojo veikla	Mokinių veikla
-----------------------------	------------------------	-----------------------

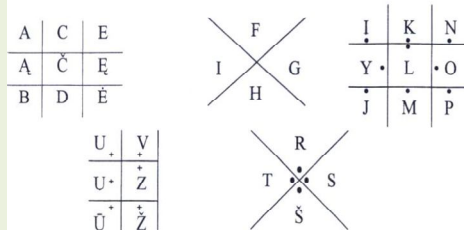
dalys		
<p>1. Moksleivių nuteikimas darbui. Pamokos temos ir uždavinių skelbimas. Jų aptarimas su mokiniais.</p>	<p>Motyvacija. Kodinė temos pavadinimo užduotis. Pamokos tema. Ežerų aptarimas. Ladogos ir Kaspijos ežerų nagrinėjimas. Uždaviniai. Remdamiesi turimomis žiniomis, pateikta informacija, gamtiniu žemėlapiu, dirbdami grupėje, nurodysite 4–7 ežerų skirstymo į grupes pagal kilmę pavyzdžius; įvardinsite 4 ežerų skirstymo pagal nuotakumą tipus; nurodysite po 4–6 Ladogos ir Kaspijos ežerų ypatumus. Vertinimas. Vertinimas pamokoje neformalus.</p>	<p>Mokiniai sprendžia šifruotą užduotį. Mokiniai kartu su mokytoja aptaria pamokos temą ir uždavinius.</p>
<p>2. Naujos medžiagos ir praktinio darbo aiškiniimas.</p>	<p>1. Teikiamos užduotys grupėms. (Darbas diferencijuojamas.) Mokiniais pateikiami atraminiai klausimai arba užduoties pavadinimo orientyrai. 1 gr. paaiškina ežero sąvoką, nustato ežerų skirstymą pagal kilmę. 2 gr. pristato ežerų ekstremumus ir parodo žemėlapyje. 3 gr. analizuoja ežerų nuotakumą ir pristato pagal schemas. 4 gr. nagrinėja Ladogos ežero ypatumus. 5 gr. nagrinėja Kaspijos ežero ypatumus. (Nurodomas darbo laikas.) Mokytoja parodo skaidres, papildydama mokinių įgytą informaciją.</p>	<p>Mokiniai grupėse atlieka užduotis. (Grupės vertina vienos kitų darbą pagal nurodytus kriterijus.)</p>
<p>Įtvirtinimas. Praktinis darbas.</p>	<p>Mokytojos pateiktų kodinių užduočių sprendimas.</p>	<p>Mokiniai atlieka užduotį. Pasitikrina rezultatus.</p>
<p>Apibendrinimas, refleksija.</p>	<p>Paprašo grupių įsivertinti darbą. Paaiškinti, kodėl taip įsivertino (voratinis). Mokytoja vertina grupių darbą. Refleksijai – minčių lietus. Papildomos užduotys, jei liks laiko. Sukurti kodinę užduotį draugui.</p>	<p>Įsivertina pamokoje atliktą darbą. Mokiniai įsivertina indėlį į grupės darbą.</p>

Geografijos pamokoje visada naudinga panaudoti medžiagos pateiktis skaidrėse. Tai leidžia mokiniams sėkmingiau įsiminti ir suprasti analizuojamą temą. Pamokoje „Ežerų aptarimas. Ladogos ir Kaspijos ežerų nagrinėjimas“ taip pat buvo naudojama pateiktis skaidrėse (1 pav.).

Pasakykite pamokos temą

KODINĖS UŽDUOTYS

Ežerų aptarimas. Ladogos ir Kaspijos ežerų nagrinėjimas

Pamokos uždaviniai

Remdamiesi turimomis žiniomis, pateikta informacija, gamtiniu žemėlapiu, dirbdami grupėje:

- nurodysite 4-7 ežerų skirstymo į grupes pagal kilmę pavyzdžius;
- įvardinsite 4 ežerų skirstymo pagal nuotakumą tipus;
- nurodysite po 4-6 Ladogos ir Kaspijos ežerų ypatumus.

Ežerų klasifikacija pagal nuotakumą

1. Pratakiniai.
2. Nuotakiniai.
3. Nenuotakiniai.
4. Akliniai.

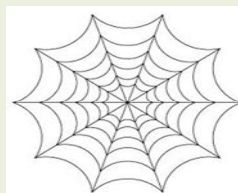

Kodinių užduočių sprendimas

- Teisingai sudėliokite raides ir perskaitykite užkoduotą žodį.
- Paašškinkite ką šis žodis reiškia.

Grupių įsivertinimas, naudojant voratinklio metodą

Kiekvienas grupės narys įsivertina
savo indėlį į grupės darbą

Įdomu!

Žemės paviršiuje yra 10
– 12 milijonų ežerų.

Ačiū už pamoką!

1 pav. Pamokos pateiktys skaidrėse

Aprašomoje geografijos pamokoje kodinės užduotys buvo panaudotos pamokos pradžioje ir žinioms įtvirtinti. Mokiniais sudominti ir nuteikti, aktyviam darbui pamokoje naudota kodinė užduotis matoma pateiktyje. Kitos naudotos kodinės užduotys taip pat pateikiamos straipsnyje (pav. 2).

	◆	○	❖	□	☺
1		A		N	A
2			D		
3				O	
4			G		
5					L
5 ☺	1 ○	2 ❖	3 □	4 ❖	1 ☺

	◆	○	❖	□	☺	
1		S			A	
2	P		M	J		
3			G		I	
4	K			D		
5			A		T	
4 ◆	5 ❖	1 ○	2 ◆	3 ☺	2 □	1 ☺

1	L		L	E			Ž
2	E			O			
3	S						P
4			K	A			
5							
6							R

1 1) 2 6 4 3

1		I		M	R
2	E		Ž	S	
3		V			L
4	U			Ė	
5			K		E

5 2 2 1 4
5 1 3 1 4

2 pav. Kodinių užduočių pavyzdžiai

Vertinimo ir įsivertinimo pamokoje aspektai

Mokiniams, turintiems žemą mokymosi motyvaciją, labai svarbu pamatyti padarytą pažangą. Žinios gali būti tikrinamos kūrybinėmis ir praktinėmis užduotimis. Jas naudojant atsiskleidžia ne tik ugdymo(si) procese įgytos žinios, bet ir puoselėjamas mokinių kūrybiškumas, jie mokosi dirbti grupėje, atsakyti už savo ir grupės draugų darbo sėkmę.

Tikrinant geografijos žinias siekiama išsiaiškinti, kaip mokiniai moka teorinę geografijos medžiagos dalį, skaito žemėlapi, sugeba analizuoti statistinius duomenis, taiko teorines žinias praktikoje ar sugeba pasinaudoti ir atrinkti reikiamą informaciją iš papildomų geografijos šaltinių (Railienė, 2007).

Vertindami ir įsivertindami mokymosi veiklą ir rezultatus mokiniai teikia atsaką sau ir kitiems. Mokydamiesi pagal pateiktus kriterijus vertinti kitų ir savo darbus, jie geriau supranta gero darbo ar tinkamo jo atlikimo reikalavimus. Stengiasi išvelgti tobulintinas sritis. Vertinant ir įsivertinant gali būti taikomos įvairios formos ir būdai.

Pateiktoje geografijos pamokoje daugiau dominavo mokinių darbas grupėje. Kiekvieno mokinio indėlis į konkrečios grupės darbą buvo įsivertinamas „voratinklio“ metodu. Tai tam tikra grafinė forma (figūra), kurioje kiekvienas grupės narys turėjo tam tikroje vietoje pažymėti savo pasiekimus per pamoką, įsivertinti dalyko ir bendruosius gebėjimus (Kompetencijų ugdymas, 2012).

Apibendrinimas

Sudominti mokinius geografijos pamokoje analizuojama tema padeda įvairių ugdymo(si) metodų naudojimas. Tinkamai parinkti mokymo metodai leidžia mokytojui pasiekti gerų ugdymo rezultatų, o mokiniams – ugdymosi pažangą.

Mokiniams patinka spręsti įvairius rebusus, atrasti, išbandyti savo jėgas, patikrinti gebėjimus. Aprašytoje pamokoje šalia kitų naudotų ugdymo(si) metodų mokiniams aktyvinti buvo naudotos kodinės užduotys. Savo turiniu ir atlikimo pobūdžiu užduotys nėra labai sudėtingos, bet jos leido suintriguoti. Kodinė užduotis, kuri buvo pateikta pamokos pradžioje, sudomino mokinius, nukreipė į sėkmingą temos analizę. Kitos kodinės užduotys atliko dvi funkcijas: 1) buvo iššifruoti svarbiausi žodžiai ir pamokoje naudotos sąvokos, 2) iššifruoti žodžiai buvo paaiškinti, apibūdinti.

Literatūra

- Aktyvaus mokymosi metodai: mokytojo knyga (1998). Vilnius.
Kompetencijų ugdymas (2012). *Metodinė knyga mokytojui*. Vilnius.
Railienė L. (2013). Mokinių ugdymosi ypatumai šiuolaikinėje geografijos pamokoje. *Gamtamokslinis ugdymas, 1* (36), 27–34.
Railienė L. (2007). Moksleivių geografijos žinių vertinimas: principai, formos, metodika. *Gamtamokslinis ugdymas, 1* (18), 34–39.
Railienė L. (2007). Ugdymo proceso modeliavimas geografijos pamokoje. *Gamtamokslinis ugdymas, 2* (19), 35–39.

Summary

STUDENTS' EDUCATION ACTIVATING WAY: APPLICATION OF CODIFIED TASKS IN A GEOGRAPHY LESSON

Laima Railienė

University of Šiauliai, Lithuania

One of optimal ways or possibilities to achieve educational aim is to interest students in the educational process, to activate them. It is possible to achieve while using proper educational methods, stimulating students themselves to look for interesting, active ways of learning in a concrete lesson and situation.

Codified tasks solution for a concrete educational activity can be called as active learning tasks. The usage of such tasks does not need much time. They can be used for students' interest, motivation, review and others. Their use mostly depends on the aims and tasks in a geography lesson.

It is important not to forget individualization and differentiation.

The article is based on the example of the 8th form geography lesson where one of the methods is the usage of codified tasks.

Key words: geography and common competences, students' activating method, codified tasks.

Received 10 February 2014; Accepted 20 March 2014

Laima Railienė

PhD, Senior Researcher, University of Šiauliai, 25 P. Višinskio Street, Šiauliai, Lithuania. Teacher-Expert, Kėdainiai „Rytas“ Basic School, Kėdainiai, Lithuania

E-mail: laimarailiene@yahoo.com

Website: <http://www.gutc.su.lt>